

عوامل و موانع مؤثر در انگیزش همکاری زارعین بهره‌بردار با ناظرین طرح خودکفایی گندم

(مطالعه موردی: استان چهارمحال و بختیاری، دشت اردل)

دکتر سیدرامین غفاری

استادیار گروه جغرافیای دانشگاه پیام‌نور مرکز شاهین شهر

معصومه ترکی هرچگانی

کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

محمدعلی ترکی هرچگانی

مربی گروه کشاورزی دانشگاه پیام‌نور مرکز شهرکرد

چکیده

هدف کلی این مقاله بررسی و تحلیل برخی از عوامل و موانع اجتماعی-اقتصادی مؤثر در انگیزش همکاری زارعین بهره‌بردار با ناظرین طرح خودکفایی گندم بوده است. تحقیق از نوع کاربردی و به روش پیمایشی با انتخاب یک نمونه تصادفی ساده بین ۱۰۰ نفر از زارعین بهره‌بردار دشت اردل به انجام رسیده است. ابزار تحقیق پرسشنامه‌ای بوده و روایی آن بر اساس نظر جمعی از اساتید و کارشناسان مربوطه تأیید و اعتبار آن با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ($\alpha = 0.93$) محاسبه شده است. به منظور بررسی فرضیات و پاسخ به پرسشهای پژوهش از آزمون‌های همبستگی اسپیرمن و پیرسون استفاده شده است. از نتایج این پژوهش؛ عدم رابطه معنادار بین انگیزش همکاری زارعین بهره‌بردار با سن و متوسط درآمد ماهیانه ایشان، وجود ارتباطی مثبت و مستقیم بین انگیزش همکاری با سطح تحصیلات زارعین و میزان آگاهی ایشان از نتایج اجرای طرح و سرانجام همبستگی مستقیم اما ضعیف بین انگیزش همکاری با متوسط زمین تحت تملک هر زارع می‌باشد. **واژه‌های کلیدی:** زارع بهره‌بردار، گندم، طرح خودکفایی گندم، دشت اردل.

مقدمه

گندم با نام علمی (تربیتیکوم آستیووم)^(۱) از تیره غلات^(۲) در حال حاضر عمده‌ترین منبع تأمین مواد غذایی در دنیاست، به گونه‌ای که از نظر سطح زیرکشت، مقدار محصول و موارد مصرف در درجه اول اهمیت قرار دارد (فائو^(۳) ۲۰۰۲). تولید گندم از نظر تغذیه انسان اهمیت فراوانی دارد و نان که معمولاً از آرد تهیه می‌شود، سهم قابل توجهی در جیره غذایی روزانه انسان، خصوصاً در خانواده‌های کم درآمد دارد به طوری که در برخی از جوامع تا هفتاد درصد انرژی روزانه از گندم تأمین می‌شود (کاوایی، ۱۳۸۵). در ایران سرانه مصرف گندم برای هر فرد بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ کیلوگرم بوده و همچنین با توجه به روند رو به افزایش جمعیت، در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران و اهمیت اقتصادی و سیاسی تولید این گیاه، باید نگاهی ویژه به تولید و اصلاح آن داشت (سارانی و مصری، ۱۳۸۵).

براین اساس در سال‌های گذشته تحولات قابل توجه و چشمگیری در کشاورزی ایران صورت گرفته و باعث افزایش محصولات زراعی کشور از جمله گندم گردیده است. چنانچه میزان تولید گندم در ایران از ۱۰ میلیون تن در سال ۷۵ به ۱۲/۵ میلیون تن در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته است. با این وضعیت بخش کشاورزی همچنان با موانع و مشکلات بسیاری مواجه است. این در حالی است که از مجموع حدود ۳/۵ میلیون نفر بهره‌بردار در بخش کشاورزی حدود ۴۸ درصد باسواد و ۳۱/۹ درصد در سطح تحصیلات ابتدایی می‌باشند (اسدی، ۲۰۰۴).

تجربیات گذشته نشان می‌دهد که نظام‌های ترویج عمومی از یک سو به خاطر محدودیت و نارسایی جدی منابع مالی، امکانات، تجهیزات و پرسنل سازمان‌ها و مؤسسات و از سوی دیگر به دلیل ضرورت پاسخگویی به نیازهای متعدد کشاورزان قادر به تحت پوشش قرار دادن همه بهره‌برداران نمی‌باشند (رحمانی، ۲۰۰۲).

لذا با توجه به نارسایی‌ها و محدودیتهای فرارو در ارائه خدمات ترویجی به صورت دولتی در سال‌های اخیر برخی از کشورهای توسعه یافته، بخش وسیع و گسترده‌ای از خدمات ترویجی خود را خصوصی نموده‌اند و گروه دیگری از کشورها نیز همین هدف را دنبال می‌نمایند (اکبری و همکاران، ۱۳۸۷).

در ایران نیز با توجه به مشکلات متعدد پیش آمده در ارائه خدمات ترویج کشاورزی توسط بخش دولتی و با رویکرد خصوصی سازی خدمات ترویجی، تلفیق علم و عمل و بهره‌گیری از توان بالقوه دانش‌آموختگان رشته کشاورزی در فرایند تولید، طرح محوری تولید گندم به منظور افزایش سطح زیرکشت و عملکرد محصول گندم و استعانت از تسهیلات و کمکهای مادی و معنوی دولت و بهره‌گیری از مهندسين ناظر گندم اجراشد (کریمی و مخترع، ۱۳۵۲).

طرح مذکور بصورت پایلوت در سال زراعی ۸۲-۸۱ و پس از آن در سال‌های ۸۳-۸۲ و ۸۴-۸۳ در سطح ملی به اجرا درآمد. پروژه مدیریت اصولی مزارع گندم در جهت اهداف بنیادی طرح خودکفایی گندم شامل

افزایش میزان تولید گندم به همراه بهبود کیفیت و پایدارسازی تولید در بلندمدت به اجرا درآمده است (صدیقی و نیکدخت، ۱۳۸۴).

با این حال مسئولین و مدیران ارشد سازمان‌های کشاورزی، چالش‌های خصوصی سازی و ترویج کشاورزی را در پایین بودن سطح سواد کشاورزان، خرده پا بودن قشر بزرگی از بهره‌برداران، فقدان بستر مناسب برای خصوصی سازی در کشور، عدم تحقیق در زمینه راهکارهای خصوصی سازی ترویج کشاورزی در کشور و مشکل پرداخت پول در قبال خدمات را معرفی نموده‌اند (سلطانی، ۲۰۰۳).

از دیدگاه مهندسين ناظر مهم‌ترین مشکلات طرح خودکفایی گندم در استان اصفهان شامل مسائل ساختاری، پشتیبانی، هماهنگی، راهبردی و فردی کشاورز و از دیدگاه مسئولان طرح مهم‌ترین مشکلات شامل مسائل ساختاری، راهبردی، حمایتی و اقتصادی بودند (کبری، ۱۳۸۵).

گندم کاران برخوردار از آموزش‌های ترویجی در مقایسه با گروه‌های عدم برخوردار میزان عملکرد، تولید، درآمد و بهره‌وری بالایی را دارا بوده‌اند (بیژنی و همکاران، ۱۳۸۷).

در زمینه عوامل مؤثر بر اثربخشی عملکرد کارشناسان ناظر طرح محوری گندم در استان قزوین متغیرهایی از جمله نقش حمایت فنی سازمان جهاد کشاورزی، میزان اراضی تحت پوشش، تعداد تماس ناظران با کشاورزان، تعداد بهره‌برداران تحت نظارت و سطح تحصیلات آنها بر عملکرد ناظران تأثیر داشته است (غیاثوند غیائی و همکاران، ۱۳۸۶).

تحلیل روابط بین عوامل مختلف و میزان اثربخشی خدمات مشاوره‌ای در استان تهران نشان می‌دهد که بین سطح تحصیلات، سطح مکانیزاسیون، سطح زیرکشت، میزان تولید گندم و درآمد کشاورز با میزان اثربخشی خدمات مشاوره‌ای رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد (فعلی و همکاران، ۱۳۸۶).

طبق گزارش رسمی سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۷۵، حدود ۶۳۲۸ هزار هکتار از کل اراضی مزروعی کشور را مزارع گندم تشکیل می‌دهد که قریب به ۶۸ هزار هکتار از این اراضی در استان چهارمحال و بختیاری به کشت گندم اختصاص یافته که حدود ۳۹ هزار هکتار آن به صورت آبی و بقیه به صورت دیم کشت می‌شود (سالنامه آماری کشور، ۱۳۷۵). همچنین براساس نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۸۲، حدود ۷۳۸۳۰ هزار هکتار از کل اراضی مزروعی کشور در استان چهارمحال و بختیاری زیرکشت بوده است که از کل این اراضی حدود ۱۲۲۸۲ هزار هکتار یعنی معادل ۱۶/۶۵ درصد در قلمرو تحقیق (شهرستان اردل) قرار داشته است (سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۴).

انگیزش یا انگیزه^(۴) از ریشه motives که در لاتین عامیانه به معنای «محرک» یا آنچه توان ایجاد حرکت دارد، از آن برمی‌آید گرفته شده است. فرآیندی است که از طریق آن یک عامل آگاه بر اقدام به عملی ارادی و با تصمیم قبلی، انگیزه‌ها و یا دلایلی می‌یابد. یک انگیزه، محرکی است دارای ماهیت ذهنی و درعین حال مرکب از احساسات، سوابق و تمایلاتی که از قبل در خلق و خوی فرد وجود داشته است. برخی از روانشناسان، انگیزش را

دارای معنایی بسیار نزدیک با مسائل زیستی و جسمانی می‌دانند و آن را با مفاهیمی چون میل و گرایش قرین می‌شناسند. همکاری^(۵) کردن عبارتست از با هم اقدام کردن، با کسی به طور مشترک عمل کردن، تلاشهایی را در جهت تحقق هدفی مشترک به هم پیوستن. همچنین مشارکت^(۶) کردن به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا درگروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است. پس مشارکت می‌تواند اشکال و درجات گوناگونی یابد، نظیر همکاری، همیاری، همبستگی، انطباق، سازگاری، پذیرش، انقیاد، شیفتگی، ایفای نقشهای اجتماعی و انجام وظایفی که با آن نقشها ملازمت دارند (آلن بیرو، ۱۳۷۰).

مشارکت در تعریفی جدید که از سوی سازمان ملل متحد مشارکت ارائه شده به معنی دخالت و درگیر شدن مردم در فراگردهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی که بر سرنوشت آنان اثر می‌گذارد می‌باشد و در برخی از موارد، دخالت مردم می‌تواند به صورت نظارت کامل و مستقیم و در مواردی دیگر به شکل بخشی و غیرمستقیم عملی گردد. همچنین می‌توان گفت که مشارکت پیوندی است دو سویه، سازنده و سودمند میان دو تن یا بیشتر. در این تعریف تأکید بر برقراری پیوندی است گشوده و باز میان دو انسان که این دوانسان در پرتو آن پرورش می‌یابند و از یکدیگر بهره می‌گیرند. دو سویه بودن پیوند موجب می‌گردد تا اطلاعات، دانش و شناخت و اندیشه و نظر از هر یک از دوسوی پیوند به دیگری منتقل گردد و در اثر آن هر دو طرف در ترازوی برابر با یکدیگر به تعامل پرداخته و از پرتو این تعامل هر دو تن توانمندتر و شکوفاتر گردند. برقراری پیوند دوسویه سازنده مانع از آن می‌شود که یک سوی پیوند بر سوی دیگر چیره شده و کف پیوند را به سود خود و به زیان دیگری بچرخاند (طوسی، ۱۳۸۳).

حال سؤال اینجاست که آیا این پیوند دوسویه بین زارع بهره‌بردار و مهندسین ناظر طرح گندم برقرار می‌باشد؟ لذا برای پاسخ به این سؤال اهداف اساسی زیر در این پژوهش مدنظر قرار گرفت.

۱- تحلیل و تبیین عوامل و موانع ایجاد انگیزش و جلب همکاری زارعین بهره‌بردار با مهندسین ناظر طرح خودکفایی گندم.

۲- شناخت زمینه‌ها و ارائه رهنمودهایی به منظور افزایش انگیزش جهت جلب مشارکت زارعین بهره‌بردار با مهندسین ناظر طرح خودکفایی گندم در قلمرو تحقیق.

بنابراین با توجه به اهداف تحقیق، تحلیل و تبیین عوامل و موانع ایجاد انگیزش و جلب همکاری زارعین بهره‌بردار با مهندسین ناظر طرح خودکفایی گندم در قلمرو تحقیق از جمله مهم‌ترین رویکردهای فرارو به منظور رفع چالشها و اصلاح نارسائی‌ها در پاسخ به نیازهای توسعه و ترویج بخش کشاورزی به ویژه تولید محصول استراتژیک گندم می‌باشد.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع میدانی بوده و داده‌ها با ابزار پرسشنامه و به روش مصاحبه حضوری جمع‌آوری گردید. داده‌ها از نوع مقطعی و مربوط به سال زراعی ۸۷-۱۳۸۶ می‌باشد. حجم نمونه این پژوهش شامل ۱۰۰ نفر از

درصد آنان میزان همکاری بالا و بسیار بالا، ۲۸ درصد همکاری متوسط و تنها ۱۵ درصد آنان همکاری پایین و بسیار پایین را داشته‌اند.

جدول ۳: توزیع فراوانی میزان همکاری زارعین بهره‌بردار با ناظرین

میزان همکاری	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
بسیار پایین	۸	۸	۸
پایین	۷	۷	۱۵
متوسط	۲۸	۲۸	۴۳
بالا	۲۷	۲۷	۷۰
بسیار بالا	۳۰	۳۰	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

جدول شماره ۴ وضعیت سطوح آگاهی زارعین از اهداف طرح خودکفایی گندم را نشان می‌دهد. براین اساس تنها یک درصد زارعین آگاهی بسیار پایین، ۱۵ درصد آگاهی پایین، ۲۳ درصد آگاهی متوسط، ۵۷ درصد آگاهی بالا و ۴ درصد آنان آگاهی بسیار بالایی از اهداف طرح محوری گندم را داشته‌اند.

جدول ۴: توزیع فراوانی آگاهی زارعین از اهداف طرح خودکفایی گندم

آگاهی زارعین	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
بسیار پایین	۱	۱	۱
پایین	۱۵	۱۵	۱۶
متوسط	۲۳	۲۳	۳۹
بالا	۵۷	۵۷	۹۶
بسیار بالا	۴	۴	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

جدول شماره ۵ میزان درآمد متوسط ماهیانه زارعین بهره‌بردار مورد مطالعه را نشان می‌دهد. بیشترین تعداد زارعین (حدود ۸۰ درصد) متوسط درآمد ماهیانه خود را بین ۱۵۰۰ تا ۳۵۰۰ هزار ریال گزارش نموده‌اند. ۷ درصد از بهره‌برداران دارای درآمد ماهیانه ۳۵۰۰ هزار ریال و بالاتر بوده‌اند.

جدول ۵: توزیع فراوانی میزان درآمد ماهیانه زارعین بهره‌بردار

متوسط درآمد ماهیانه (هزارریال)	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
کمتر از ۵۰۰	۵	۵	۵
۵۰۰ تا ۱۵۰۰	۹	۹	۱۴
۱۵۰۰ تا ۲۵۰۰	۴۴	۴۴	۵۸
۲۵۰۰ تا ۳۵۰۰	۳۵	۳۵	۹۳
۳۵۰۰ و بالاتر	۷	۷	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

بهره‌برداران گندم دشت اردل از توابع بخش مرکزی شهرستان اردل در استان چهارمحال و بختیاری می‌باشند، که در مجموع ۵۰ درصد از جامعه آماری منطقه عضو شرکت تعاونی کشاورزی می‌باشند. روایی پرسشنامه براساس نظر جمعی از اساتید و کارشناسان مربوطه تأیید و اعتبار آن با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ($\alpha=0.93$) محاسبه گردیده است. تحلیل‌های موردنظر با استفاده از آزمون‌های همبستگی اسپیرمن و پیرسون و به کمک نرم افزار SPSS15 انجام گرفت.

نتایج بحث

بخش اول: آمار توصیفی

در این قسمت به بررسی نتایج آمارهای توصیفی حاصل از جمع‌آوری داده‌ها پرداخته می‌شود. براساس جدول شماره ۱، ۴۳ درصد زارعین منطقه بی‌سواد، ۳۶ درصد دارای مدرک ابتدایی و غیررسمی مانند نهضت سواد آموزی، ۱۱ درصد دارای مدرک سیکل و متوسطه و همچنین ۱۰ درصد زارعین منطقه دارای مدرک فوق دیپلم و بالاتر می‌باشند. نتایج این بررسی نشان دهنده این است که اکثر جامعه کشاورزی منطقه دارای تحصیلات پایینی می‌باشند.

جدول ۱: توزیع فراوانی سطح تحصیلات زارعین بهره‌بردار

سطح تحصیلات زارعین	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
بی‌سواد	۴۳	۴۳	۴۳
ابتدایی و غیررسمی	۳۶	۳۶	۷۹
راهنمایی و متوسطه	۱۱	۱۱	۹۰
فوق دیپلم	۸	۸	۹۸
لیسانس و بالاتر	۲	۲	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

داده‌های جدول شماره ۲ توزیع فراوانی و درصد مربوط به سن زارعین منطقه مورد مطالعه را نشان می‌دهد. براین اساس ۸۵ درصد زارعین سنین بالاتر از ۳۰ سال می‌باشند و تنها ۱۵ درصد از آنان سن کمتر از ۳۰ سال را دارند. این موضوع نشان دهنده سالخورده بودن اکثر زارعین مورد مطالعه می‌باشد.

جدول ۲: توزیع فراوانی سن زارعین بهره‌بردار

سن زارعین	فراوانی	درصد	درصدتجمعی
کمتر از ۳۰ سال	۱۵	۱۵	۱۵
۳۰-۴۵ سال	۲۲	۲۲	۳۷
۴۵-۶۰ سال	۳۱	۳۱	۶۸
۶۰ سال و بالاتر	۳۲	۳۲	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

با عنایت به جدول شماره ۳، بررسی‌ها نشان می‌دهد که اکثر زارعین همکاری نسبتاً بالایی با مهندسین ناظر داشته‌اند. بطوری که بیش از ۵۷

جدول شماره ۶ متوسط مساحت زمین تحت بهره‌برداری زارعین مورد مطالعه را نشان می‌دهد. براین اساس ۸ درصد زارعین کمتر از ۱ هکتار زمین زراعی، ۱۵ درصد بین ۱ تا ۳ هکتار، ۲۱ درصد بین ۳ تا ۵ هکتار، ۲۹ درصد بین ۵ تا ۱۰ هکتار و نهایتاً ۲۷ درصد زارعین بیش از ۱۰ هکتار زمین زراعی را در مالکیت خود دارند.

جدول ۶: توزیع فراوانی متوسط زمین تحت بهره‌برداری زارعین

مساحت زمین (هکتار)	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کمتر از ۱	۸	۸	۸
۱ تا ۳	۱۵	۱۵	۲۳
۳ تا ۵	۲۱	۲۱	۴۴
۵ تا ۱۰	۲۹	۲۹	۷۳
بیش از ۱۰	۲۷	۲۷	۱۰۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	-

بخش دوم: تحلیل استنباطی داده‌ها

برای رسیدن به اهداف مورد نظر در این پژوهش فرضیات تحقیق با آزمونهای مربوطه مورد بررسی قرار گرفت. در این راستا جهت بررسی رابطه بین وضع اجتماعی- فرهنگی زارعین بهره‌بردار با انگیزه و میزان همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح گندم، از آزمون ضرایب همبستگی اسپیرمن و پیرسون استفاده شد. متغیرهای سطح تحصیلات زارعین، سطح آگاهی زارعین و سن زارعین در این زمینه مورد مطالعه قرار گرفت. همچنین جهت بررسی وجود ارتباط معنی دار بین وضع اقتصادی زارعین بهره‌بردار با انگیزه همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح گندم، به دلیل فاصله‌ای بودن متغیرها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. که در این راستا متغیرهای متوسط درآمد ماهیانه و متوسط مساحت زمین زارعین مورد آزمون قرار گرفت. کلیه نتایج این تحلیل‌ها در جدول شماره ۷ آمده است.

جدول ۷: رابطه بین متغیرهای مورد بحث و میزان همکاری با مهندسين ناظر

نام متغیر	آلفای مورد نظر	سطح معنی داری	شدت همبستگی	تعداد	نوع آزمون
سطح تحصیلات	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۳۸۸	۱۰۰	اسپیرمن
سطح آگاهی	۰/۰۵	۰/۰۰	۰/۴۳۵	۱۰۰	اسپیرمن
سن	۰/۰۵	۰/۳۳۸	-۰/۰۹۷	۱۰۰	پیرسون
متوسط درآمد ماهیانه	۰/۰۵	۰/۵۱۷	-۰/۰۶۶	۱۰۰	پیرسون
متوسط مساحت زمین زارع	۰/۰۵	۰/۵۲۴	۰/۰۶۴	۱۰۰	پیرسون

بطوری که براین اساس بین سطح تحصیلات زارعین بهره‌بردار و میزان همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح خودکفایی گندم ارتباط وجود داشته که این ارتباط با ضریب همبستگی اسپیرمن ۰/۳۸۸ و حداقل سطح

معنی داری (Sig=0/000) در سطح ۰/۰۵ معنی دار شده است. برای سنجش ارتباط متغیرهای سطح آگاهی زارعین بهره‌بردار و میزان همکاری آنان با مهندسين ناظر طرح خودکفایی گندم به علت رتبه‌ای بودن متغیرها مجدداً از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده که نشان دهنده ارتباط معنادار بین آگاهی زارعین و میزان همکاری با مهندسين ناظر با ضریب همبستگی ۰/۴۳۵ و حداقل سطح معنی داری (Sig=0/000) می‌باشد. در بررسی رابطه بین سن زارعین بهره‌بردار و میزان همکاری زارعین با مهندسين ناظر ضریب همبستگی پیرسون معادل ۰/۰۹۷- با سطح معنی داری (Sig=۰/۳۸۸) بدست آمد؛ که نشان دهنده عدم ارتباط معنی دار در این خصوص بوده و همبستگی منفی و معکوس بین این دو متغیر وجود دارد.

با این وجود می‌توان نتیجه گرفت بین وضع اجتماعی- فرهنگی زارعین بهره‌بردار با انگیزه و میزان همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح گندم ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین برای سنجش رابطه بین متغیرهای درآمد ماهیانه زارعین و میزان همکاری از آزمون پیرسون استفاده شده که نتایج جدول ۷ نشان دهنده عدم همبستگی بین دو متغیر می‌باشد. بطوری که ضریب همبستگی بدست آمده معادل ۰/۰۶۶- با سطح معنی داری (Sig=۰/۵۱۷) می‌باشد و می‌توان نتیجه گرفت ارتباط معناداری بین این دو متغیر وجود ندارد.

ضریب همبستگی پیرسون در خصوص ارتباط متغیرهای متوسط مساحت تحت تملک زارعین و میزان همکاری با مهندسين ناظر معادل ۰/۰۶۴ با سطح معنی داری (Sig=۰/۵۲۴)، مبین وجود ارتباط بسیار ضعیف و فقدان رابطه معناداری بین دو متغیر مذکور می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین وضع اقتصادی زارعین بهره‌بردار و انگیزه همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح گندم ارتباط معناداری وجود ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

آنچه از مباحث مطرح شده و تجزیه و تحلیل نتایج آماری حاصل از مطالعات میدانی می‌توان استنباط کرد در درجه نخست توجه روزافزون جهانی به تولید هرچه بیشتر گندم، به منظور تسکین آلام بشری و رفع گرسنگی و ترمیم نیازمندی‌های غذایی جامعه بزرگ مصرف کننده و بالا بردن میزان بهره‌دهی واحدهای کشاورزی ضمن توسعه مکانیزاسیون کشاورزی و حاصلخیزی خاک و افزایش مشارکت زارعین بهره‌بردار با مهندسين ناظر جهت کشت بیشتر گندم و همچنین ایجاد یک پیوند دو سویه بین زارعین بهره‌بردار و مهندسين طرح خودکفایی گندم می‌باشد که این دو در پر تو این پیوند پرورش یابند و از یکدیگر بهره گیرند و اطلاعات، دانش، شناخت و اندیشه از هر یک از دوسوی پیوند به دیگری منتقل گردد. در یک بیان کلی می‌توان گفت:

الف- بین عوامل اجتماعی- فرهنگی زارعین بهره‌بردار با انگیزش همکاری ایشان با مهندسين ناظر طرح گندم ارتباط معناداری وجود دارد.

ب- بین وضع اقتصادی (میزان متوسط درآمد ماهانه، متوسط اراضی زراعی تحت تملک و...) زارعین بهره‌بردار با انگیزش همکاری ایشان با مهندسين

ناظر طرح گندم ارتباط معناداری وجود ندارد.

مع الوصف استان چهارمحال و بختیاری و بویژه در قلمرو تحقیق علیرغم برخورداری از منابع قابل توجه کشاورزی، به دلیل بهره‌وری پایین عوامل تولید، ضعف در مدیریت، عدم کارایی واحدها و عدم استقبال از طرح‌های پیشنهاد شده توسط زارعین (اجرای طرح مهندسی ناظر) از نیل به اهداف توسعه بخش کشاورزی بازمانده است. که در این راستا پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

۱- افزایش سطح فرهنگ جامعه بخصوص کشاورزان منطقه در زمینه همکاری مناسب با مهندسی ناظر از طریق ارائه تبلیغات رسانه‌ای، بروشور و...؛

۲- تلفیق علم و عمل (دانش و تجربه) یا به تعبیری آشتی و تعامل سازنده بین مهندسی ناظر با زارعین صاحب تجربه با اعمال روشهای مدیریتی نوین؛

۳- برگزاری دوره‌های آموزشی- ترویجی و کلاس‌های توجیهی برای آشنایی بیشتر و بهتر زارعین بهره‌بردار با ماهیت و ابعاد فنی- اجرایی طرح خودکفایی گندم؛

۴- ارتقاء سطح حمایت‌های مادی و معنوی دولت، همچون پرداخت تسهیلات بانکی با نرخ پایین، پرداخت وام‌های قرض‌الحسنه به زارعین بهره‌بردار بی‌بضاعت با حذف سیکل اداری و تعهدات سنگین؛

۵- ارائه و توزیع به موقع و مکفی نهاده‌های زراعی (کود، بذر، سم و...) جهت تشویق و ایجاد انگیزه در همکاری بیشتر زارعین بهره‌بردار با ناظرین طرح گندم.

منابع و مآخذ

۱- اکبری، م. (۱۳۸۵)، چالش‌ها و ساز و کارهای اصلاحی طرح مهندسی ناظر گندم، مطالعه موردی استان اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد کشاورزی و توسعه (منتشر نشده).

۲- اکبری، م. و همکاران (۱۳۸۷)، تحلیل عوامل بازدارنده طرح مهندسی ناظر گندم، مطالعه موردی استان اردبیل، مجله علمی و پژوهشی علوم کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه گرگان، جلد پانزدهم، شماره پنجم.

۳- بسیرو، آ. (۱۳۷۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، مترجم باقر ساروخانی، تهران، نشر کیهان.

۴- بیژنی، م. و همکاران (۱۳۸۷)، ارزیابی اثربخشی و بهره‌وری فعالیت‌های ترویج کشاورزی در طرح محوری گندم در شهرستانهای شیراز و مرودشت استان فارس، مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد چهارم، شماره دوم، ص ۶۷-۷۹.

۵- سارانی، س. و مصری، ف. (۱۳۸۵)، بهینه‌سازی باز یافت IDNA از ارقام مختلف گندم، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال چهارم، شماره چهاردهم.

۶- سالنامه آماری کشور (۱۳۸۴)، سازمان برنامه و بودجه، استان چهارمحال و بختیاری.

۷- صدیقی، س. و نیکدخت، ر. (۱۳۸۴)، بررسی پروژه مهندسی مزارع گندم کشور از دیدگاه اثربخشی و آموزش مهندسی مزارع گندم، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و

منابع طبیعی، سال سوم، شماره ۹.

۸- طوسی، م. (۱۳۸۳)، مدیریت و مشارکت کارکنان، انتشارات تهران، مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت برنامه ریزی.

۹- غیاثوند غیائی، ف. و همکاران (۱۳۸۶)، عوامل مؤثر بر اثربخشی عملکرد کارشناسان ناظر طرح محوری گندم در استان قزوین، مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد سوم، شماره اول، ص ۳۱-۴۳.

۱۰- فعلی، س. و همکاران (۱۳۸۶)، اثربخشی خدمات مشاوره‌ای ناظرین طرح گندم به کشاورزان تحت پوشش در استان تهران، مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد سوم، شماره اول، ص ۷۳-۸۱.

۱۱- کاویانی، م. (۱۳۸۵)، سن غلات در زیست بوم طبیعی و نقش تخریب جنگل‌ها و مراتع در گسترش آن، فصلنامه نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، سال چهارم، شماره ۱۴.

۱۲- کریمی، ه. و مختار، ف. (۱۳۵۲)، گندم، انتشارات مؤسسه عالی کشاورزی همدان، جلد اول.

۱۳- مرکز آمار ایران (۱۳۸۲)، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری.

۱۴- مرکز آمار ایران (۱۳۷۷)، سازمان برنامه و بودجه، استان چهارمحال و بختیاری.

15- Asadi, A. (2004). Improving the Mechanism of Management of Production and Appropriate Technology for Small Farmers to Sustainable Farming, Doctoral Dissertation, the University of Tehran, College of Agricultural Economic and Development.

16- FAO (2002). Bread Wheat, FAO Plant Production and Protection Series, Improvement and Production. Edited by B.C. Curtis, S. Rajaram, H. Gomez Macpherson. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome.

17- Rahmani, S. (2002). Thinking in Private Sector Use of Agricultural Extension public Capacities, the First Symposium of Experience and Solution of Extension, Education and Information. Deputy of extension.

18- Soltani, S. H. (2003). An Investigation of Financing Agricultural Extension from the view point of farmers in Varamin region, M.Sc. thesis, the University of Tehran, college of Agricultural Economic and Development.

پی‌نوشت

1- Triticum Aestivum

2- Gramina

3- FAO (Food and Agricultural Organization)

4- Motivation

5- Cooperative

6- Participation

